

T.C.
BAŞBAKANLIK
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

**GAP ALANINDAKİ
TARIM İŞLETMELERİNİN
EKONOMİK ANALİZİ;
KISA, ORTA VE UZUN VADEDEKİ
KREDİ İHTİYACININ ARAŞTIRILMASI**

YÖNETİCİ ÖZETİ

TÜRKİYE BİLİMSEL VE TEKNİK ARAŞTIRMA KURUMU

TÜBİTAK

T.C.
Başbakanlık Güneydoğu Anadolu Projesi
Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı

GAP Alanındaki Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi
Kısa Orta ve Uzun Vadedeki Kredi İhtiyacının Araştırılması

Yönetici Özeti

T.C. BAŞBAKANLIK GAP BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI DÖNÜŞÜM VE YATIRIM MERKEZİ	
YER NO	16-A
DEMİRBAŞ NO	4310

TÜBİTAK

1. Giriş

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), ülke tarihinin en büyük entegre kalkınma projesidir. Entegre kalkınma projesi olması nedeniyle tüm ekonomik sektörleri kapsarken tarım ve enerji sektörlerinin proje içinde daha özel bir yeri ve ağırlığı vardır. Projenin tamamlanmasıyla yaklaşık 1.6 milyon hektar alanın sulanması hedeflenmektedir. Bu Türkiye’de ekonomik olarak sulanabilir toplam alanın yaklaşık %19’u ve halen sulanan alanların yarısına karşı gelmektedir. Bu hedeflerle birlikte GAP alanında tarımsal üretimde önemli ölçüde artışlar beklenmektedir. Beklenen bu üretim artışlarını gerçekleştirecek ekonomik birimler bölgede yer alan tarım işletmeleri olacaktır. Bugünkü haliyle bölgedeki tarım işletmelerinin büyük bir çoğunluğunun sermaye ve yönetim organizasyonları kuru tarım koşullarına göre biçimlenmiş durumdadır. Projelerin tamamlanıp sulu tarıma geçilmesiyle, tarım işletmelerinin önemli yapısal değişiklikleri gerçekleştirmek zorunda kalacakları kuşkusuzdur. Ortaya çıkacak yeni ekonomik ve agroekolojik koşullara uyum tarım işletmelerine dışardan yardımı gerekli kılacaktır.

Bu çalışmada, GAP alanındaki tarım işletmelerinin ekonomik analizinin yapılması, buradan sağlanan ekonomik ve sosyal özelliklere göre, bu işletmelerin ihtiyaç duyacakları kısa, orta ve uzun vadedeki kredi ihtiyaçlarını saptamak amaçlanmıştır. Bunlara ek olarak bölge koşullarıyla uyumlu, tarımsal kredi mekanizmasının etkin bir şekilde işletilebilmesi için gerekli önlem ve önerilerin geliştirilmesi de amaçlanmıştır.

2. GAP Alanında Tarımsal Kredi İhtiyacı

Bölgede ihtiyaç duyulacak tarımsal kredi miktarları, önce sulamaya açılacak alanlar ve ürün desenine bağlı olarak bölgenin toplamı için bulunmuştur. Bununla yetinilmemiş, birer birim olarak çeşitli modellerdeki tarım işletmelerinin kredi ihtiyacının kısa, orta ve uzun dönemde ne olacağı hesaplanmıştır. *Çalışmada, 1992 yılı fiyatları kullanılmıştır.* Hesaplamalar, GAP Bölge Kalkınma İdaresinin yaptırdığı GAP’ta Bitki Deseni ve Pazarlama araştırmasının öngördüğü üretim deseni temel alınarak yapılmıştır.

İhtiyaç duyulacak krediler, fonksiyonlarına göre sınıflandırılmıştır. Bu bir anlamda vadelerine göre sınıflandırılmış olarak kabul edilebilir. Zira genellikle; işletme sermayesi kısa vadeli kredilerle donatım sermayesi orta vadeli, yapı ve tesis ile arazi edindirme sermayesi uzun vadeli kredilerle sağlanmaktadır.

2.1. GAP Alanında İhtiyaç Duyulacak İşletme ve Yatırım Sermayesi

GAP bölgesinde, proje kapsamında ilk sulama 1994 yılında başlayacaktır.

Çizelge 1. GAP Alanında, Yıllara Göre Proje ile Sulanacak Alanlar (ha)

Yıllar	Sulamaya Açılacak Alan	Toplam Sulanacak Alan	Sulama Dışı Kalacak Tarım Alanı
1993	-	58820	3267340
1994	22060	80880	3245280
1995	32582	113462	3212698
2000	48710	349127	2977033
2005	139865	957297	2368863
2010	176270	1693027	1633133

2000 yılında projenin öngördüğü sulama alanlarına ilişkin hedeflerin ancak %20'si gerçekleştirilmiş olacaktır. Proje hedefleri asıl bu yıldan başlayarak büyük oranda gerçekleştirilecektir. Projelerin gerçekleştirilmesi, bölgedeki sermaye ve kredi ihtiyaçlarını doğrudan belirleyecektir. Bölgedeki tarım işletmelerinin tohum, gübre, ilaç, akaryakıt, su, yem gibi materyal masraflarıyla geçici yabancı işçilik, makine kirası gibi cari masrafları işletmelerin işletme sermayesi (çevirme) ihtiyacını, sulu tarım koşullarının gerektirdiği alet-makine ve hayvan varlığı düzeyi ile bugün sahip oldukları düzey arasındaki fark donatım sermayesi ihtiyacını, yine sulu tarım koşullarının gerektirdiği tarımsal yapı, çok yıllık tesis sermayesi düzeyi ile bugünkü düzey arasındaki fark da yapı ve tesis sermayesi ihtiyacını belirleyecektir. Bölgede toplam çiftçi ailelerinin %40'ının topraksız olduğu bildirilmektedir. Bu oranın Türkiye ortalamasına yaklaştırılması ve bunun için %25'lere düşürülmesi halinde 64598 çiftçi ailesinin, ortalama 60 da büyüklüğünde bir işletmeye sahip olacak şekilde topraklandırılması gerekmektedir. Bu varsayım da bölgede arazi edindirme sermayesi ihtiyacını belirlemektedir.

Bölgede yıllara göre ihtiyaç duyulacak sermaye miktarları Çizelge 2'de verilmiştir.

Çizelge 2. GAP Alanında Sulu Tarıma Geçilmesiyle İhtiyaç Duyulacak Sermaye Miktarları (1992 yılı fiyatlarıyla Milyon TL)

<i>Sermaye Çeşidi</i>	<i>1995</i>	<i>2000</i>	<i>2005</i>	<i>2010</i>
İşletme Sermayesi	492895	1610007	3863920	7122643
Alet-Makine Sermayesi	307234	691744	1971783	2486655
Hayvan Sermayesi	67793	153162	438939	584000
Yapı ve Tesis Sermayesi	285492	990130	3935251	5353390
Arazi Edindirme Sermayesi	704624	704624	704624	704624
Toplam	1858038	4149667	10914517	16251312

Çizelgeden görüldüğü gibi, projenin tamamlanacağı son yıllara doğru, bölgenin ihtiyaç duyacağı yıllık tarımsal kredi ihtiyacı giderek artmaktadır. Projelerin gerçekleştirilmesine bağlı olarak bölgenin kredi ihtiyacı 1993 'ten başlayarak projenin tamamlanacağı öngörülen 2010 yılına kadar her yıl ayrı ayrı hesaplanmış ve ekte verilmiştir. Çizelge 2'de ise yalnızca 5'er yıllık aralarla yıllık tarımsal kredi ihtiyacı verilmiştir. Projenin tamamlanacağı öngörülen 2010 yılına kadar 1992 yılı fiyatlarıyla toplam 78.8 trilyon TL. tarımsal krediye ihtiyaç duyulacaktır. Bunun %62'si işletme sermayesi (bir anlamda kısa vadeli) %29,5'i yatırım sermayesi (yapı ve tesis sermayesi %13,4, arazi edindirme sermayesi %16,1) (uzun vadeli) %8,5'i donatım sermayesi (bir anlamda orta vadeli) ihtiyaçları için gerekli olacaktır.

2.2. Tarımsal İşletmelerin Geleceğe Yönelik Kredi İhtiyaçları

GAP alanında, proje ile sulanacak ve sulama dışı kalacak alanlar için ayrı ayrı hesaplanarak bölgenin tamamı için sermaye ihtiyacı bulunduğundan sonra, diğer önemli bir konu da, bölgedeki tarımsal işletmeleri temsil edebilecek çeşitli büyüklükteki işletme modellerinin, bir ünite olarak her birinin ihtiyaç duyacağı sermaye ve tarımsal kredi miktarının ne olacağını hesaplamaktır.

Bölgede tarım işletmelerinin büyüklük bakımından oldukça geniş bir aralıkta değişim gösterdiği bilinmektedir. Bu yüzden tüm GAP alanını temsil edecek büyüklükteki bir model işletme yerine genişlik gruplarını temsil edecek 6 işletme büyüklüğü modeli oluşturulmuştur (Çizelge 3).

Çizelge 3. Oluşturulan Model İşletmeler İçin Öngörülen İşletme Büyüklükleri (Da)

<i>İşletme Büyüklük Grupları</i>	<i>İşletme Modeli</i>	<i>İşletme Büyüklüğü</i>
1-50	A	30
51-100	B	75
101-250	C	150
251-500	D	350
501-1000	E	700
Ortalama	F	220

İşletme modelleri için büyüklükler belirlendikten sonra işletmelerin sermaye ihtiyaçlarını doğrudan belirleyen üretim faaliyetleri için, GAP Bölge Kalkınma İdaresinin yaptırdığı GAP'ta Pazarlama ve Bitki Deseni Araştırmasının sulama projelerinin tamamlanacağı 2010 yılı için öngördüğü üretim deseni esas alınmıştır. Çizelge 4'te öngörülen ürün deseni ve buna göre model işletmelerde projelerin tamamlanmasıyla gelecekte yer verecekleri ürünler ve ekiliş alanlarıyla hayvan varlıkları verilmiştir.

Çizelge 4. Model İşletmelerde Gelecekteki Ürün Deseni ve Hayvan Varlığı

Ürünler	Ekiliş(*) Oranı(%)	Ekim Alanları (da)					
		Model-A	Model-B	Model-C	Model-D	Model-E	Model-F
Buğday	24,1	7,23	18,08	36,15	84,35	168,70	53,02
Mısır	5,9	1,77	4,43	8,85	20,65	41,30	12,98
Arpa	17,6	5,28	13,20	26,40	61,60	123,20	38,72
Çeltik	0,1	0,03	0,08	0,15	0,35	0,70	0,22
Nohut	8,6	2,58	6,45	12,90	30,10	60,20	18,92
Fasulye	1,5	0,45	1,13	2,25	5,25	10,50	3,30
Mercimek	8,9	2,67	6,68	13,35	31,15	62,30	19,58
Pamuk	11,7	3,51	8,78	17,55	40,95	81,90	25,74
Şeker P.	4,8	1,44	3,60	7,20	16,80	33,60	10,56
Soya	8,0	2,40	6,00	12,00	28,00	56,00	17,60
Yer Fıstığı	2,0	0,60	1,50	3,00	7,00	14,00	4,40
Patates	3,0	0,90	2,25	4,50	10,50	21,00	6,60
Soğan	0,9	0,27	0,68	1,35	3,15	6,30	1,98
Kav-Karp.	2,1	0,63	1,58	3,15	7,35	14,70	4,62
Sebzeler	2,7	0,81	2,03	4,05	9,45	18,90	5,94
Bağ	5,1	1,53	3,83	7,65	17,85	35,70	11,22
Ç.Meyveler	7,8	2,34	5,85	11,70	27,30	54,60	17,16
Yem Bit.	0,5	0,15	0,38	0,75	1,75	3,50	1,10
Toplam	115,3	34,59	86,48	172,95	403,55	807,10	253,66

Hayvan Varlığı(Baş) (**)

Türler							
Büyükbaş		1,2	1,1	1,6	2,1	2,9	1,5
Koyun		5,9	17,8	8,1	14,3	16,0	11,6
Keçi		1,5	4,2	1,2	1,0	0,8	1,9

(*) T.C. Başbakanlık GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, GAP'ta Tarım Ürünleri Pazarlaması ve Bitki Deseni Çalışması, 2010 yılı için öngörüsü

(**) GAP'ta halen sulu tarım yapan işletmelerin ortalaması

Gelecekte beklenen ürün deseninin gerektirdiği değişen masraflar model işletmelerin işletme sermayesi ya da çevirme sermayesi ihtiyacını, bugünkü alet-makine ve hayvan varlığı düzeyi ile, sulu koşullardaki düzey arasındaki fark, ek donatım sermayesi ihtiyacını, bina ve tesis varlığı arasındaki fark da uzun vadeli yatırım sermayesi ihtiyacını belirlemektedir. İşletme modellerinin, gelecekte ihtiyaç duyacakları sermaye çeşit ve miktarları Çizelge 5'te topluca sunulmuştur.

Çizelge 5. Model İşletmelerde Gelecekte İhtiyaç Duyulacak Sermaye Miktarları
(1992 fiyatlarıyla 1000 TL)

<i>İşletme Modelleri</i>	<i>İşletme Sermayesi</i>	<i>Ek Donatım Sermayesi</i>	<i>Uzun Vadeli Yatırım Sermayesi</i>	<i>Toplam</i>
A	11955,10	14624,70	10187,57	36767,37
B	28415,94	28656,00	40819,31	97891,25
C	51000,97	28685,00	69164,36	148850,33
D	117002,35	61085,00	141045,01	319132,36
E	230208,83	79898,00	282762,01	592868,84
F	73346,42	40737,40	96966,26	211050,08

Çizelge 5'te sunulan sermaye ihtiyacının tamamının işletme dışı kaynaklardan karşılanması beklenilemez. Bunların bir bölümü işletmelerin özkaynaklarından sağlanacaktır. İşletmelerin bu sermaye ihtiyaçlarına özkaynak katkısının ne olabileceğini, proje öncesi tarımsal gelirleri ve işletmeci ve ailesinin geçim harcamaları arasındaki fark belirleyecektir. Tarımsal gelir geçinme harcamalarının üzerinde ise, bu fazlalık gelecek dönemde yatırım yada tasarruf amacıyla kullanılabilir. Bu yüzden projelerin tamamlanmasıyla üretim yapısı önemli ölçüde değişecek işletmelerin bu yeni durum öncesi tarımsal gelirlerinden sağladıkları fazlalıkla yeni durumun gerektirdiği çevirme masraflarını hangi oranda karşılayacağını hesaplamak bir anlamda işletme sermayesine özkaynak katkısını hesaplamak anlamındadır. Çalışmada işletme modellerine göre işletmeci ve

ailesinin yıllık geçim harcamaları DİE 1987 Tüketim Harcamaları Araştırmasından Yararlanılarak hesaplanmıştır.

Çizelge 6'da model işletmelerin işletme sermayesi ihtiyaçları ve özkaynak katkıları bir arada verilmiştir. Sulu tarıma geçişin gerektirdiği işletme sermayesi ihtiyacının özkaynakla karşılanamayan bölümü dış kaynaklardan karşılanmaya çalışılacaktır. Bu da işletmelerin kısa vadeli çevirme kredileri ihtiyacını belirlemektedir.

Çizelge 6. Model İşletmelerin Gelecekteki Çevirme Kredisiz İhtiyaçları(1000 TL)

İşletme Model.	İşletme Sermayesi İhtiyacı	Özkaynak Katkısı	Özkaynak Katkısı Oranı(%)	Çevirme Kredisiz İhtiyacı	Dekara Çevirme Kredisiz İht.
A	11955,10	-	-	11955,10	398,50
B	28415,94	1487,82	5,2	26928,12	359,04
C	51000,97	12948,00	25,4	38052,97	253,69
D	117002,35	54304,54	46,4	62697,81	179,14
E	230208,83	146735,72	63,7	83473,11	119,25
F	73346,42	30789,40	42,0	42557,02	193,44

Çizelge 6'da görülebileceği gibi 30 da büyüklüğü temsil eden A işletme modeli, projersiz koşullarda sağladığı tarımsal gelire, çiftçi ailesinin geçim harcamalarını dahi karşılayamadığından, çevirme sermayesi ihtiyacına özkaynak katkısında bulunamamaktadır.

Çizelge 7. Model İşletmelerin Gelecekte İhtiyaç Duyacakları Orta ve Uzun Vadeli Krediler(1000 TL)

İşletme Model.	Orta Vadeli Krediler	Uzun Vadeli Krediler	Çevirme Kredileri	Toplam	Dekara Kredi İht.
A	14624,70	10187,57	11955,10	36767,37	1225,58
B	28656,00	40819,31	26928,12	96403,43	1228,38
C	28685,00	69164,36	38052,97	135902,33	906,02
D	61085,00	141045,01	62967,81	264827,82	756,65
E	79898,00	282762,01	83473,11	446133,12	637,33
F	40737,40	96966,26	42557,02	180260,68	819,37

GAP sulanacak alanlarda sulu tarıma geçiş nedeniyle ortaya çıkacak ek donatım sermayesi ihtiyacı, işletmelerin orta vadeli kredi ihtiyacını, ek bina ve tesis sermayesi ihtiyacı da uzun vadeli kredi ihtiyacını doğrudan belirleyecektir. İşletmeler bugünkü koşullarda tarımsal gelirlerinden sağladıkları özkaynaklarını, öncelikle eksikliğini duydukları işletme sermayelerini tamamlamada kullanacaklardır. Çizelge 6'da görülebileceği gibi işletmelerin özkaynakları, yeni koşulların ortaya çıkardığı işletme sermayesi ihtiyacının tamamını karşılamaktan uzaktır. Bu nedenle verilen ek donatım sermayesi ihtiyacı ve verilen uzun vadeli yatırım sermayesi ihtiyacı, aynı zamanda orta ve uzun vadeli kredi ihtiyacıdır. Çizelge 7'de model işletmelerin orta ve uzun vadeli kredi ihtiyaçları ve toplam kredi ihtiyaçları verilmiştir.

Çizelge 7'de sunulan kredi ihtiyaçları işletmelerin bugünkü koşullardan projelerin tamamlanmasıyla tümüyle sulu tarıma geçiş için ihtiyaç duydukları kredilerdir. Bir anlamda yeni bir duruma uyum için gerekli olan ilk ateşleyici güç olarak değerlendirilmeli ve özkaynak katkılarının projersiz koşullardaki faaliyet sonuçlarına göre olduğu hatırlanmalıdır. Projelerin tamamlanmasıyla sulu tarım koşullarında işletmelerin giderleri artacağı gibi, verimliliğin ve pazar değeri yüksek ürünlerin ekilişlerinin artmasıyla elde edecekleri hasıla da artacaktır. İşletmelerin projeli koşulların ilk yılından başlayarak bir sermaye birikimi sürecini yaşayacakları beklenmektedir. Bu birikimi işletmelerin yeni koşullardaki gayri safi hasılları, işletme giderleri ve geçinme harcamaları doğrudan belirleyecektir. Yapılan hesaplamalar sonucunda:

a) A modeli (30 da) ihtiyaç duyacağı sermayeyi kendi özkaynaklarından sağlayamayacaktır.

b) B modeli (75 da) işletme sermayesi ihtiyacını karşılayabilecek özkaynak birikimine ancak 3 yıl sonra ulaşabilecektir. Orta ve uzun vadeli sermaye ihtiyacını karşılayabilecek özkaynak birikimi için çok fazla yıl gerekmektedir. Kaldı ki B modelinde yıllık geçinme harcamaları (16.240.680 TL), 3083 sayılı kanunda öngörülen ve 1992 yılına getirilen yeter gelir düzeyinin (26.264.000 TL) çok altındadır. Geçinme harcamalarının yeter gelir düzeyinde olması halinde bu işletme modeli de, A modeli gibi, sermaye ihtiyacını karşılayabilmek için özkaynak birikimi yapamayacaktır.

c) A ve B dışında kalan diğer işletme modelleri bir yıl içinde, kısa vadeli ihtiyaçlarını giderecek özkaynak birikimine sahip olmakta ve oldukça kısa sayılabilecek süreler içinde orta ve uzun vadeli sermaye ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeye ulaşmaktadırlar.

Yukarıda verilen tüm bilgilerin değerlendirilmesi ve analizi sonunda, gelecekte GAP alanındaki işletmeler için, işletme sermayesi temini açısından, üç genişlik eşiği belirlenmiştir.

a) Yaşatılabilecek en düşük işletme genişliği: GAP alanında, asgari koşullarda da olsa, varlığını devam ettirebilecek genişlik eşiği 30 da olarak belirlenmiştir. Bu genişlikteki bir işletme, yoğun kredi (ve belki de hibe) desteğiyle ayakta kalabilir. İşletme genişliğinin bu sınırın altına düşmesi (yoğun hayvancılık, örtüaltı sebzeçilik vb. gibi alanlarda ihtisaslaşmış olanlar hariç) doğru değildir.

b) Yeter işletme genişliği: İşletme sermayesini kendi özkaynaklarından sağlayabilen ve işletme (çevirme) kredisi olmaksızın üretime devam edebilen, ancak orta ve uzun vadeli yatırım kredisine ihtiyaç duyan işletme genişliğidir. Bu genişlik 76 da. olarak belirlenmiştir.

c) Optimum işletme genişliği: Kısa ve orta vadeli sermaye ihtiyacını karşılayabilen ve işletmesini modernleştirebilmek için uzun vadeli kredi kullanma ve bunu geri ödeme gücüne sahip işletme genişliğidir. Bu genişlik 218 da olarak belirlenmiştir.

3. Sonuç

Projelerin tamamlanmasıyla Bölgede bütün sektörlerde önemli yapısal değişiklikler gerçekleşecektir. En önemli değişimler kuşkusuz bölgede yer alan tarım işletmelerinde gerçekleşecektir. Ortaya çıkacak yeni ekonomik ve agroekolojik koşullara uyum için bölgedeki tarım işletmeleri önemli ölçüde ek sermayeye dolayısıyla krediye ihtiyaç duyacaklardır. Bu kredilerin sağlanmasında şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da T.C. Ziraat Bankası görev almalıdır. Bu nedenle Bölge için geliştirilen kredi modeli mevcut uygulamaların bölge koşulları dikkate alınarak .yeniden düzenlenmesiyle belirlenmiştir. Önerilen yeni uygulamaların bir bölümü Türkiye geneli için de uygulanabilir ve böylece tarımsal kredi temini ve kullanılmasında var olan sorunların giderilmesi mümkün olabilir. Bölgede uygulanması önerilen yeni modelin ana hatları ile önerilen iyileştirmeler aşağıda maddeler halinde belirtilmiştir.

3.1. Kredi Bir Politika Aracı Olarak Kullanılmalıdır

1) GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve T.C. Ziraat Bankası birlikte çalışmak suretiyle alt proje alanlarında hangi ürünlerin üretiminin artırılması, hangi ürünlerin üretiminin azaltılması ve ne miktarda üretilmesi ile hedeflenen üretim yapısına ulaşmada kredilerin rolünün ne olması gerektiğini belirlemelidir. Bu belirlemede tek yıllık bitkiler için gelecek birkaç yıla, meyvecilik, bağcılık ve hayvancılık için uzun döneme yönelik düşünmek gereklidir.

2) Uzun vadeli yatırımı gerektiren üretim alanlarında, üretimi artırıcı faaliyetlerle birlikte pazarlama için gerekli tesislerin ve hizmetlerin oluşturulmasına başlanması da zorunludur. Pazarı hazır edilmeden üretimle ilgili yatırımlara ve üretimi artırıcı faaliyetlere yönelmesi hem üretici hem de ülke ekonomisi bakımından büyük sorunlar yaratır. Bu konu uzun vadeli yatırımlar için çok daha önemlidir.

3) Uzun vadeli yatırımı gerektiren üretim kollarında izlenecek politikaların çok iyi belirlenmesi ve iyileştirme dışında, değiştirilmemesi gerekir. Bunun için ayrıntılı incelemelere dayalı yatırım politikaları oluşturulmalıdır.

4) Bölgede, gelecekte ortaya çıkması arzulanan işletme tipleri belirlenmeli (örn. ihtisaslaşmış hayvancılık işletmeleri, örtü altı sebzeçilik yapan işletmeler vb.) ve bu işletme tiplerinin geliştirilmesinde kredi bir politika aracı olarak kullanılmalıdır.

5) Kredi politikaları, olanaklar ölçüsünde, ürünler bazında belirlenmeli, bu kapsamda üretiminin artırılması amaçlanan tek yıllık ürünlerin kredi limitleri artırılmalı kredi faiz oranlarının azaltılması olanakları araştırılmalıdır. Ayrıca üretiminin artırılması amaçlanan ürünlerin pazar fiyatları, bu ürünlere sağlanacak kredi teşvikleri ile paralellik göstermelidir. Uzun vadeli yatırım gerektiren faaliyet kollarında 'Bölgede tarımsal yatırımların teşviki'ne ilişkin, ileride sunulacak öneriler esas alınmalıdır.

6) Tarımsal kredilerin öngörülen ürün bileşimini gerçekleştirmede etkili bir araç olabilmesi için ürün bazında sağlanacak kredi teşvikleri, destekleme fiyatları ile birlikte, üretim sezonu öncesinde üreticilere duyurulmalıdır.

7) Kredi yolu ile yapılacak teşviklerin, amaca ulaşmada, tek başına yeterli olmayacağı kabul edilmeli, pazarlama olanaklarının geliştirilmesine ek olarak üreticilerin teknik yönden eğitilmeleri üzerinde önemle durulmalıdır.

3.2. "Cari Hesap Sistemi" nin Uygulama Şekli Değiştirilmelidir

Üreticiye tahsis edilen kredinin tümü dilediği anda üreticiye ödenmemelidir. Kamu bütçesinde olduğu gibi, üreticiye belirli bir kredi tahsis edilmeli, kredi miktarı üretici tarafından bilinmeli, ancak kredi kullanımı belirli dilimler halinde serbest bırakılmalıdır. Üreticinin önemli bazı girdileri önceden satın alarak stoklama yapması arzu edilen bir uygulamadır. Bu nedenle tahsis edilen kredinin oldukça yüksek bir oranı, kredinin tahsisi ile birlikte, geri kalanı iki dilim halinde, nakit paraya en fazla ihtiyaç duyacağı dönemlerde tahsis edilmelidir. Bu dönemlerin tarihleri, işletmenin üretim yapısına göre, çiftçi görüşü de alınarak, gerçekçi biçimde belirlenmelidir. Başlangıçta serbest bırakılan dilim %60, diğer dilimler %20'şer olarak belirlenebilir.

3.3. GAP Alanında Sulanacak Yörelerdeki Tüm Üreticilere Kredi Kullanma Olanığı Yaratılmalıdır

1) Bir yöreye su gelmeden önce, sulamanın başlayacağı alanın kesin sınırları belirlenmeli,

2) Sulama alanı içinde kalan yerleşim birimleri ve bu yerleşim birimlerindeki tarım üreticilerinin tam listesi, DSİ, GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı Bölge Müdürlüğü, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı İl ve İlçe Müdürlükleri, Muhtarlıklar gibi kuruluşlarla işbirliği yapılarak tespit edilmeli,

3) Sulama alanı içinde yer alan yerleşim birimlerine gidilerek, yeni uygulamaya konulan kredi sistemi ve bu sistemin yararları açık şekilde anlatılmalı, her üreticinin bu sistemle kredilendirileceği açıklanmalı ve borçlu üreticilerin borçlarını kapatmalarının kendilerine sağlayacağı yararlar öğretilmelidir. Özellikle önder kişilerle doğrudan ilişki kurularak destekleri talep edilmelidir.

4) Tüm bu çabalara rağmen kredi borçlarını ödeyemeyen çok sayıda üretici olursa, bu üreticilerin borçlarının, faizsiz olarak 5 eşit taksitle tahsil edilmesi, kredi faiz borçlarının affedilmesi ve sadece ana paranın talep edilmesi, belirli bir miktar

borcun tümü ile affedilmesi vb. gibi T.C Ziraat Bankası'na uygun görülecek bir yöntem geliştirilmelidir. Bu amaçla gerekli mevzuat hazırlanmalıdır.

Böyle bir uygulamada ana amaç tüm üreticilerin ya da üreticilerin çok büyük bölümünün geçmişe yönelik borçlarını ödeyerek kredi almaya hak kazanmış duruma getirilmeleri olmalıdır. Bu sağlanamadığı takdirde, GAP Alanının reform bölgesi olması gerekçesiyle, sadece o bölge içinde sulamanın ilk defa başlayacağı alanda ve bir defaya mahsus olmak üzere, tüm üreticileri kredi kullanabilir hale getirebilmek için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Bu uygulama ile kamu bir miktar gelirden mahrum kalacaktır. Ancak Bölgede yoğun kredi kullanımı olmadığı için kaybedilecek gelir çok önemli boyutlara ulaşmayacak, buna karşılık ülke ekonomisi ve bölge üreticileri küçümsenemeyecek yararlar sağlayacaktır.

3.4. GAP Alanında Tarımsal Yatırımlar Teşvik Edilmelidir

1) GAP Alanında, yeni sulamaya açılan yörelerde, "GAP'ta Tarım Ürünleri Pazarlaması ve Ürün Deseni Çalışması"nda geliştirilmesi öngörülen alanlardaki projeye dayalı tüm yatırımlar için (hayvancılık, su ürünleri, meyvecilik, sebzeçilik, bağcılık vb.), Kaynak Kullanımı Destekleme Fonundan, destekleme primi verilmeli, aynı proje için kredi de kullanılmalıdır. Uygulama şu şekilde olmalıdır.

a) Ziraat Bankasının ilgili servisleri tarafından kabul edilen projelerin sabit yatırım tutarının %20'si peşin olarak yatırım yapacak üreticiye ödenmelidir. Böylece özkaynak yetersizliği sorunu ortadan kaldırılmış olacaktır.

b) Yatırım için gerekli kaynağı Bankadan sağlayan üreticiler yatırım faaliyetine başlayabileceklerdir. Peşin olarak aldığı yatırım tutarının %20'sini yatırım amacıyla harcadığını kanıtlayan üreticilere, ikinci, üçüncü vs. kredi dilimleri ödenmeli ve böylece yatırımın, Ziraat Bankası kontrolünde tamamlanması sağlanmalıdır.

c) Yatırım tamamlandıktan sonra, toplam yatırım tutarının belirli bir bölümü (mevcut uygulamada %30'u) Kaynak Kullanımı Destekleme Fonundan verilen destekleme primi olarak düşülmeli, geri kalanı üreticinin yatırım kredisi borcu olmalıdır.

d) Üreticinin yatırım kredisi borcu vadelenmelidir ve vadesine göre mevcut uygulamadaki indirimli faiz oranlarından yararlandırılmalıdır.

Bu uygulama ile, özellikle sulu tarıma geçişin ilk yıllarındaki özkaynak yetersizliği sorunu ortadan kaldırılacak, üreticiler yatırıma teşvik edilecek ve bölge tarımının arzu edilen yönde geliştirilmesi sağlanacaktır.

2) Yatırımı desteklenen üreticilerin ayrıca düşük faizli işletme kredileriyle de desteklenmesi zorunludur. Bu uygulama bugün de yapılmaktadır. Halen besicilik işletmeleri, bölgesine göre, %25 ya da %30 yatırım indiriminden ve sıfır faizli işletme kredisinden yararlanabilmektedir. Bu uygulamanın, desteklenen tüm yatırımlar için, yaygınlaştırılması çok yararlı olacaktır. Bu şekilde, Bölgede tarımsal yatırımlar hızla gelişecek ve yatırım harcamaları tamamlanmış tesisler için gerekli işletme sermayesi sağlanmış olacaktır. Yatırım konusuna göre, işletme kredisi faiz oranı sıfır ya da belirli bir oran olarak tespit edilebilir. Sıfır ya da çok düşük faizli işletme kredileri için, yatırımcının yararlanabileceği süre sınırlandırılabilir.

3) GAP Alanındaki tarım üreticilerinin, yukarıda belirtilen teşviklerden yararlanabilmeleri için, bir yatırım projesi ile Ziraat Bankasına başvurmaları gerekmektedir. Ancak bölgedeki, genellikle eğitim düzeyi düşük üreticilerin proje hazırlamalarını beklemek doğru değildir. Bu nedenle, sulamaya açılacak yöreler için, geliştirilmesi arzulanan tarımsal yatırım alanlarında ve farklı büyüklük ya da genişliklerde tip projelerin hazırlanması ve bu projeleri uygulayabilecek nitelikteki üreticilerin tespit edilerek, üreticinin isteği ve işletmenin koşulları dikkate alınarak, uygun görülen tip projenin uygulamaya konulması gereklidir. Proje, uygulama safhalarında, tarım teşkilatı ve Bankaca birlikte izlenmeli, teknik ve finansal eksikleri bu sürede tamamlanmalıdır.

3.5. Hayvancılık Kredilerindeki Sorunlar Giderilmelidir

Hayvancılık kredilerinde ortaya çıkan sorunları çözümlmek amacıyla:

1) Hayvancılık kredilerinde hayvancılık yapılacak işletmenin mülk olması veya noter tasdikinden sonra tapuya şerh verme şartlarının aranmaması gerekir. Babadan, dededen kalma, intikalleri yapılmamış ahırlarda veraset belgesi ile zilliyetliği belgelenmiş olanlara da kredi verilmelidir.

2) Hazine arazilerinde yapılan ve ecrimisil bedelleri ödenen ahırlarda yapılacak hayvancılık faaliyetlerine kredi verilmelidir.

3) Hazine ile üreticiler arasında üreticinin ahır inşa ettiği gayrimenkulün üzerindeki itirazlı ahırlar için de, kullanılacak kredi için yeterli ölçüde teminat vermek kaydıyla, kredi verilmelidir.

3.6 Tarımsal Kredilerde Faiz Oranları Yeniden Düzenlenmelidir

1) Açılan kredi miktarına göre farklı faiz oranı uygulanmasına devam edilmelidir. Ancak 5 milyon lira sınırı çok aşmış olduğu için bu sınır günümüzün koşullarına uygun bir düzeye ulaştırılmalı ve izleyen yıllarda 01 Temmuz tarihi esas alınarak son yılın enflasyon oranı kadar artırılmalıdır.

2) Kredi faiz oranının kredi kullanım amacına göre farklı olması uygulamasına, bazı değişiklikler yapılarak devam edilmelidir. Kimyasal gübre için verilen kredilerin faiz oranı farklı olmamalıdır. Farklı faiz uygulanması kimyasal gübre kullanımını özendirme amacıyla yapılmaktadır. Ancak ülkemizde kimyasal gübre kullanımının yararına inanılmıştır. Dolayısıyla farklı faiz uygulamasının kaldırılması gübre kullanımını azaltmayacak, buna karşılık farklı faiz uygulanmasından kaynaklanan sorunları ortadan kaldıracaktır.

3) Türkiye'de hayvancılık giderek gerileme göstermektedir. Şimdiye kadar sulama proje alanlarında, bitkisel üretimin yanısıra, hayvancılığın da geliştirilmesi temel amaç olarak benimsenmiş, ancak yeterli başarı sağlanamamıştır. GAP Alanında hayvancılığın geliştirilmesi için düşük faiz uygulanmalı, düşük faizle kredi uygulamasının başarılı olması için, işletmede üretilen hayvansal ürünün uygun koşullarda pazarlanmasına yönelik sistemler geliştirilmelidir.

4) Orta ve uzun vadeli kredilerde uygulanan faiz oranları, kısa vadeli kredilerde uygulanandan daha düşük olmalıdır. Örneğin halen traktör alımı için açılan kredilerde faiz oranı %55'dir. Kimyasal gübre, zirai mücadele ilacı vb. girdilerin alınması amacıyla verilen kredinin karşılığı, bir süre sonra, verim ve dolayısıyla üretim artışı olarak, hasat döneminde alınmaktadır. Ancak verilen kredi ile traktör satın alınmanın karşılığı yıllar boyunca kısım kısım elde edilebilecektir. Ayrıca GAP Alanındaki tarım işletmelerinde alet-makina ve bina sermayesinin yetersizliği ve tarımı modernleştirmek için bu yetersizliğin, mümkün olan en kısa sürede giderilmesi zorunluluğu da vardır. Bu nedenle bu yetersizliği giderecek orta ve uzun vadeli kredilerde faiz oranlarının kısa vadeli kredilerin faiz oranlarından düşük olmalıdır.

5) Kredi faiz oranlarının ne olması gerektiği çok hassas bir konudur. Genelde bankacılık yönünden bakıldığında uygulanmakta olan tarımsal kredi faizleri çok düşük görülebilir. Ancak ülkemizde tarım sektöründeki gelir düşüklüğü, tarımın doğa koşullarına bağımlılığı, fiyatlarda, teknolojiye ve tarım

politikalarındaki değişmelerin, doğal afetlerin etkisiyle risk ve belirsizliğin yüksekliği, tarım işletmelerindeki yapısal sorunlar, sermayenin devir hızının düşüklüğü gibi nedenler ve buna ek olarak sulama ile birlikte GAP Alanında tarımın hızla geliştirilmesi gereği dikkate alındığında uygulanmakta olan faiz oranının uygun olduğunu ileri sürmek güçleşir. Ancak kaynakların sınırlılığı nedeniyle faiz oranlarını çok aşağılara çekmek de mümkün değildir. Tüm yukarıda belirtilen hususlar da dikkate alınarak, bitkisel üretimde faiz oranları(kimyasal gübre ayırımı yapılmaksızın);

- 50 milyon liraya kadar %40

- 50-200 milyon lira bölümü için %45

- 250 milyon liradan fazla olan bölüm için %55 olarak uygulanabilir.

Olanaklar ölçüsünde, reform bölgesinde, bu oranların, belirli bir süre, daha aşağılara çekilebilmesine çalışılmalıdır. Önerilen oranlar 1993 yılında yaşanan enflasyon oranı dikkate alınarak belirlenmiştir. Gelecek yıllarda enflasyon oranındaki değişmeler karşısında kredi faiz oranlarının da değişmesi gerekebilecektir..

3.7. GAP İlleri ve İlçelerinde Deneyimli Personel Çalıştırılmalıdır.

1) Mümkün olduğu takdirde, yeni sulamaya açılacak alanlara kredi verecek olan şubelerin müdürleri, daha önce önemli ölçüde kredi verilen bir şubede Müdür olarak çalışmış ve başarılı olmuş deneyimli elemanlar arasından seçilerek atanmalı, bölgede çalışanlara maddi avantajlar sağlanmalıdır.

2) Yukarıda verilen önerinin, her şube için, uygulanamaması durumunda, genç ve yetenekli elemanların yeterli kurslarla eğitilerek bölgeye gönderilmesi sağlanmalıdır.

3) Zirai Kredi servislerinde çalışan personel, istekli olarak bölgede çalışmak isteyenler arasından seçilmeli ve özel nedenler hariç, sık sık tayin yoluyla elemanların değişmesi önlenmelidir.

4) Yukarıda belirtilen tüm önerilere rağmen, Bölgede çalışacak Şube Müdürlerinin, yeterli deneyime sahip olmaması, Bölgenin özel koşullarını da dikkate alarak sorumluluktan kaçma eğiliminde olması, teknik servisler ile şube müdürleri arasında anlaşmazlıklar olması vb. gibi sorunlar söz konusu olabilecekte

Şube Müdürlerinin yetkisini sınırlamak gündeme gelebilir. Böyle bir uygulamada, teknik servislerin bir üretici için hesapladığı kredi limiti, Şube Müdürleri tarafından ancak belirli bir oranda (örneğin %10, %20 gibi) değiştirilebilir. Şube Müdürleri, önerilen kredi limitini, kendisine tanınan sınırdan daha yüksek oranda değiştirmeyi ya da tümüyle reddetmeyi uygun görüyorlarsa, Merkeze, gerekçeli bir yazı ile başvurmak zorunda bırakılabilir. Böyle bir uygulama, teknik açıdan belirlenen kredi limitinin önemli ölçüde değiştirilmesini engeller ve sorumluluğun teknik servis, Şube Müdürü ve GAP Kredileri Müdürlüğü arasında dağıtılmasını sağlar.

5) Bölgede yapılacak teftişlerde, gerek Zirai Kredi Servisi sorumlusu gerekse Şube Müdürü, üreticilere hak ettikleri kredinin verilip verilmediği açısından da denetlenmeli, üreticilere yetersiz kredi tahsis edildiğinin belirlenmesi durumunda, öncelikle Zirai Kredi sorumlusu ve Şube Müdürü uyarılmalıdır.

3.8. Kredilendirmede Teminat Sorunları Giderilmelidir

1) Menkul ve gayrimenkullerin mirasçılara intikallerinin yapılabilmesinde Tapu ve Vergi Dairesi Müdürlüklerinde mirasçıların tamamen bir araya gelmeden, mirasçılardan birinin müracaatı ile diğerlerinin gıyabında intikal işlemlerinin yapılması sağlanmalıdır.

2) İntikal işlemlerinin yapılmasının gecikmesi veya hiç yapılamamasının sebeplerinden biri de veraset ve intikal vergisinin bütün mirasçılar tarafından süresinde ödenememesinden kaynaklanmaktadır. Özellikle düşük gelirli çiftçilerde ortaya çıkan bu durumu önlemek amacıyla vergi muafiyetinin getirilmesi gerekmektedir.

3) İntikal işlemlerinin belirli bir süre içerisinde mutlaka yapılması konusunda yasal düzenleme yapılmalı, bu süre içerisinde intikalleri yapılmayan arazilerin Devlet tarafından satışının yapılarak bedellerinin mirasçılara ödenmesi suretiyle işlem sonuçlandırılmalıdır.

4) Medeni Kanunda mahkmeden alınacak veraset belgeleri-illamları gereğince tek bir mirasçının dahi Tapu Sicil Müdürlüğüne müracaatı halinde hissedarlara ait iştirak halinde mülkiyetin hisselerinin belirtilmesi suretiyle müşterek mülkiyete intikaline olanak sağlayan düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bunun mümkün olmaması halinde veraset belgesini-illamını T.C. Ziraat Bankasına ibraz eden üretici-mirasçının malik olduğu gayrimenkuldeki hissesi kredi değerlendirilmesinde işletme alanı olarak kabul edilmelidir.

5) Yarıdan az hisseye malik üreticilerin bu hisselerinin T.C. Ziraat Bankasına teminat olarak alınmasının kabul edilmesi gereklidir. Bankanın mevzuatında yer alan en az %50 hisse oranının aranması hususu değiştirilmeli ve dolayısıyla kişilerin hisseleri oranında ipotek göstermeleri halinde teminat değeri de esas alınarak çiftçiye kredi verilmeli, bu konuda mevzuat değişikliği yapılmalıdır.

Diğer yandan hissesinin kıymeti işlediği arazinin ihtiyacı olan krediyi karşılamaya elverişli değilse bu ipoteye ek olarak iki emin şahsın kefaleti alınmak suretiyle kredi verilmelidir.

6) Tarım Reformunun dağıttığı topraklar birinci derecede Tarım Reformuna ipotekli olduğundan Ziraat Bankasınca yeniden ipotek yaptırılarak kredi verilmemektedir. Bu konuda yasal düzenleme yapılarak bu araziler için de kredi alınması sağlanmalıdır.

7) Öte yandan bilhassa orman alanlarına yakın köylerdeki tapulu arazileri üzerinde üretici ile hazine arasındaki ihtilaflardan dolayı arazi üzerinde hazinenin itiraz şerhinin mevcut olduğu hususuna rastlanılmaktadır. Bu itiraz şerhinin kaldırılması da mahkemelerde yıllarca sürmektedir. Üzerinde bir itiraz ve takyidat olan arazi için T.C. Ziraat Bankası kredi talebini kabul etmemektedir. Dolayısıyla da bu arazileri üretici kendi öz kaynağı ile işlemek zorunda kalmaktadır.

Üreticinin maliki bulunduğu arazisinin üzerinde hazine itirazının ne sebeple yapıldığı, hangi tarafın haklı veya haksız olduğu konusundaki konunun yıllarca gecikmeden sonuçlandırılmasının sağlanması bu konudaki sorunları azaltacaktır.

8) Hazine arazilerini işgal suretiyle işleyen ve yıllarca bu arazilerde tarımsal faaliyetlerde buldukları resmen tespit edilen ve başkaca mülk arazileri bulunmayan üreticilere işgal ettikleri ve kira bedelini ödedikleri arazilerin mülkiyetleri uzun vadeli taksitlerle bedelleri ödenmek suretiyle üreticilere devredilerek toprak sahibi olmalarına, bu arazileri teminat göstererek Ziraat Bankasından da rahat ve yeterli miktarda kredi almalarına olanak sağlanmalıdır. Böyle bir çalışmanın başlatılma aşamasında olduğu çiftçiler tarafından ileri sürülmektedir. Çalışmanın uygulamaya aktarılmasının gecikmesi durumunda hazine işgal arazi işleyen işletmecilere Ziraat Bankası kanalıyla kredi verilmesinin sağlanması gereklidir. Bu amaçla verilen kredilerin icraya düşmesi durumunda arazi işgal edenden alınarak 3 yıl boyunca başka bir üreticiye cari kira bedelinin iki katı üzerinden kiraya verilmeli veya arazi köy tüzel kişiliğine kiraya verilmelidir.

9) Tarımsal kredilerde, özellikle GAP Bölgesinde, ipotek harcı ve damga resmi tamamen kaldırılmalıdır. Bu konuda kanun değişikliği yapılmalıdır.

10) Her kredi limitimi artışında, üretici yeniden kredi almış gibi ipotek muamelelerini yapmak durumundadır. Bu da üreticiyi bürokratik işlerle uğraştırmakta, Bankada ise iş hacmini artırmaktadır. Bu durumu ortadan kaldırmak için, teminatı müsait olan kredi lehdarının muvafakatı ile ipotek, açılan kredinin %100 fazlasıyla değil %400-800 gibi bir fazlalıkla tesis edilmeli, üreticiler, her yıl kredi limitlerinin artışında, yeniden ipotek işlemi yapma zorunda bırakılmamalıdır. Böylelikle hem üretici her yıl ipotek işlemlerinden kurtulacak, bürokratik işlemlerden bir tanesi daha azaltılmış olacak, hem de bankada iş hacmi bir noktada azalmış olacaktır.

İpotek tesislerinde, ipotek harcının ve damga resminin kaldırılmasıyla, ipoteğin yüksek tutulmasında, üreticinin hiç bir masrafı ve kaybı olmayacağı gibi, Bankanın, tahakkuk edecek faiz, ekspertiz masrafları ve diğer masraflardan dolayı, ipotek miktarını aşması gibi riski de azaltılmış olacaktır.

Ayrıca, ipotek tesislerinde, ipoteğin, sadece ana parayı hedef alması, kullanılan (ana para) krediden doğacak, faiz, ekspertiz masrafları ve diğer masrafları ana paranın tamamlayıcı bir parçası gibi düşünülerek ipotek miktarını aşsa da, tamamını (ana para+faiz+expertiz masr.+diğer masr.) tahsil edebilecek şekilde düzenlenmesi için kanun ve mevzuat değişikliği yapılması uygun olacaktır.

11) TC. Ziraat Bankasından kredi kullanan bir üretici, krediyi kullandıktan bir müddet sonra ipotekli gayrimenkullerini, üçüncü şahıslardan dilediğine, dilediği bedelle, ipotek baki kalmak kaydıyla, satabilmektedir(Medeni Kanuna göre). Bu durumda, gayrimenkulu alan üçüncü şahıs, T.C. Ziraat Bankası'nın kredi lehdarı olmaktadır.

Oysa, kredi kullanmak için müracaat eden bir üreticinin kredi kullanabilmesi için bazı özellikler vardır(T.C. Ziraat Bankası Tarımsal Krediler İzahnamesi).

Satış sonrasında bu özelliklere sahip olmayan kişiler de, Bankanın kredi lehdarı olmaktadır. Her ne kadar Medeni Kanuna göre kredi kuruluşları bir yıl içinde alıcı ve satıcıya tebligat yapmak suretiyle her ikisi de borçlu görünüyorsa da, alacağın tahsilinde bir çok bürokratik işlemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Bununla ilgili olan bürokratik işlemleri ortadan kaldırmak için, kredi müessesesine ipotekli olan bir gayrimenkulun üçüncü şahıslara satışında kredi müessesesinin muvafakatının alınması uygun olacaktır.

3.9. Kadastro Görmemiş Arazilerde Teminat Sorunu Giderilmelidir

1) Kısa ve orta-uzun vadeli kredilerde, işletme büyüklüklerine göre, müşterek borçluluk müteselsil kefaletle açılan kredilerin limitleri, GAP Bölgesi sulanan alanlarında artırılmalıdır.

2) Kadastro görmemiş bölgelerde orta ölçekli tarımsal yatırım yapmak isteyen veya işletme kredileri isteyen çiftçilere, zincirleme 15-20 kişilik gruplar halinde değil, köyde borcuna sadık, birbirlerini çok iyi tanıyan ve güvenen ve Bankanın da kabul edeceği 4-5 kişilik gruplar halinde, müşterek borçlu müteselsil kefaletle, kısa vadeli işletme kredileri yanında, orta-uzun vadeli yatırım kredileri de verilmelidir.

3) Halen uygulamada Bankalar köylere belirli günler vermekte ve o günlerde kredi işlemleri köylerde yapılmaktadır. Bu uygulamaya son verilmeli, grup oluşturan çiftçiler, dilediği gün Bankaya giderek kredi işlemlerini yaptırmalıdır.

3.10. Verilen Kredilerin Vadelerinde Tahsil Edilmesi Sağlanmalıdır

1) Krediler üreticiye işletme ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yıl içinde girdilerdeki (enflasyon nedeniyle) fiyat artışları da dikkate alınarak yeterli miktarda ve zamanında verilmelidir.

2) Kredi limitleri her yıl, ikraz döneminden önce, yıl içindeki enflasyon oranları da dikkate alınarak hazırlanmalıdır.

3) Şube yetki limitleri artırılmalıdır.

4) Şube yetkilileri (özellikle müdürler) kredi sistemlerinde meydana gelen değişiklikler ve uygulamaları ile ilgili olarak ikraz birimlerini ve yetkilerini kullanmaları yönünden eğitilmelidir.

5) Teftişlerde, kredilerin yeterli miktarda kullanılıp, kullanılmadığı dikkate alınmalı, bu husus üzerinde durulmalıdır.

6) Kredi kullanılırken vadeler çiftçilere not ettirilmelidir.

7) Çiftçiler, gerek tarımsal yönden (il-ilçe tarım kuruluşları ile görüş birliği sağlanarak) gerekse banka-müşteri ilişkileri konularında eğitilmeli, Bankanın kredi kullanımıyla ilgili hazırlayacağı broşürler, yayım örgütleri tarafından çiftçilere ulaştırılmalıdır.

8) Çiftçilerle yakın ilişki kurularak, borçlarını zamanında yatırdıklarında kendilerine yeterince kredi kullanabileceği güveni verilmelidir. Bu güven çiftçiye verilebildiği takdirde, çiftçinin mevduatından bile büyük ölçüde istifade edileceği tahmin edilmektedir.

9) Çiftçi ürününü peşin ve değer fiyatla satabilmelidir.

10) Çiftçi ürününü Tarım Satış Kooperatifleri, Toprak Mahsulleri Ofisi gibi kuruluşlara sattığında, çiftçinin TCZB ve TKK'ya borcu varsa, (günü gelmemiş, vadesi geçmiş, kanuni takipte, kredinin nevi ne olursa olsun) çiftçi de borcunu kapatmak istiyorsa, TCZB ile ilgili kuruluş arasında mahsuplaşma işlemi derhal yapılmalıdır.

3.11. Çiftçilerin Eğitim Düzeyleri Yükseltilmelidir

1) Tarım il ve ilçe müdürlükleri, Ziraat Fakülteleri ve araştırma kuruluşları, çiftçilerin ihtiyaç duyduğu eğitim konularını araştırmalı ve tüm yayım olanaklarını kullanarak çiftçileri eğitmelidirler. Bu kapsamda yayım kuruluşları ile Ziraat Fakülteleri ve araştırma kuruluşlarının işbirliği halinde, üreticiler düzeyinde; seminer, panel, konferanslar düzenlemesi, ayrıca elde edilen araştırma sonuçlarının çiftçilerin anlayabileceği bir düzeyde broşürler halinde örnek çiftçilere düzenli olarak gönderilmesi yararlı olacaktır. Bu konuda bazı üniversitemizde var olan "Tarımsal Yayım Uygulama ve Araştırma Merkezleri" önemli hizmetler verebilir. Bu amaçla Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile Üniversiteler arasında işbirliği sağlanmalıdır. Özellikle işletmecilerin kredi temini ve kullanımı ile işletme organizasyonu konularındaki bilgileri artırılmalıdır. Bu konuda T.C. Ziraat Bankası ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Yayım Birimleri arasında işbirliği yapılmalıdır.

2) GAP Bölgesinde üreticilere hitabeden her türlü yayım büyük puntolu harflerle, koyu renkli ve herkesce anlaşılabilir ifadeler kullanılarak hazırlanmalıdır. Kredileri tanıtıcı ve kullanım şeklini açıklayıcı broşürler aynı çarpıcılıkta hazırlanmalıdır. Kredi işlemlerindeki evraklarda da bu uygulama yapılmalıdır.

3.12. T.C.Ziraat Bankası Seksiyonları Arasında Yeterli Koordinasyon Sağlanmalıdır

1) Özellikle kredili projelerde, üç ayrı müdürlüğe ait grupların (kredi, istihbarat ve proje değerlendirme) ayrı ayrı zamanlarda çalışarak zaman kayıplarını

önlemek amacıyla, üç ayrı müdürlük elemanlarından oluşan ayrı bir ekip kurarak, bunların inceleme alanına bir defa giderek rapor hazırlamaları zaman kayıplarını önemli miktarda azaltacaktır.

2) Kiracılık yapan çiftçilere uygulanan yıllık kira sözleşmesi uygulamalarının bütün kredi müdürlüklerinde aynı olması sağlanmalıdır.

3.13. Ziraat Bankası ile Diğer Tarımsal Kuruluşların Birlikte Yürüttükleri Projelerin Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar Giderilmelidir

Projeli kredilerin kaynağı nereden gelirse gelsin, çiftçi seçimi ve kredi kullandırma yetkisi ve sorumluluğu ilgili tarım kuruluşlarının önerileri doğrultusunda, TCZB yetkilileri ve teknik elemanlarında olmalıdır.

3.14. Kredi İşlemlerinde Bürokrasi Azaltılmalıdır

1) Belediyeler arazi kayıtları yönünden, beyana göre yapılan her başvuruyu kayıt etmektedirler. Belediyeye, beyanına göre arazi kaydını yaptıran bir çiftçi iki gün sonra, belediyeden aldığı arazi kaydıyla Bankaya kredi için başvurabilmektedir.

Bu belge de resmi belge olduğundan işleme konulmakta, aynı belgeye dayanarak doldurulan tarımsal kredi istek ve tesbit formu muhtarlığa onaylatılmaktadır. Bu durumda çiftçi beyanına göre işlem yapılmalı, formun muhtara onaylatılması uygulamadan kaldırılmalıdır. Ancak, çiftçi yanlış beyanda bulunduğu zaman sorumlu olmalıdır.

2) OM/50.858/1991 nolu "ipotek edilecek gayrimenkuller bildirisini" ile OM/50.855/1985 nolu form "tarımsal kredi istek ve tesbit" formlarındaki ipotek edilecek gayrimenkullerle ilgili bilgilerin bir formda birleştirilmesi halinde bürokratik işlemler ikiden bire indirilmiş olacaktır.

3) Çiftçilerin alacakları krediye karşılık teminat olarak gösterdikleri gayrimenkullerin kaydedildiği OM/50.858/1991 nolu ipotek edilecek gayrimenkuller bildirisini, form ile üreticiye ait gayrimenkullerin vergi borçlarının olup olmadığı ilgili Belediye Başkanlıklarına sorulmaktadır. İmar planı ve mücavir alan dışındaki gayrimenkuller vergiden muaf olmasına rağmen yine de sorulmaktadır. Belediyenin mükellefinden alacağı varsa, takibini Belediye yapmalıdır. Bu uygulama kaldırılmalıdır.

4) İl Merkez Şubesi onayı ve Genel Müdürlük onayı ile açılan kredilerde, ipotegin kaldırılması yetkisi şubelere genel olarak verilmelidir. Yazışmalardaki bir ifade değişikliği ile bu işlem gerçekleştirilebilir. Örneğin: "Genel Müdürlük yetkisiyle, İl Merkez Şubesi yetkisiyle veya şube yetkisiyle açılan kredilerin geri ödenmesi ve ilgili çiftçinin asaleten, vekaleten, kefaleten herhangi bir borçtan dolayı, borcu olmadığı takdirde ilgiliye ait gayrimenkullerin fek'ki şubenizin sorumluluğunu bırakılmıştır". İfadesi bu değişikliği sağlayacaktır.

5) Kira mukaveleleri ile kredi kullanan üreticilere bir yıllık kira mukaveleleri ile işletme kredisi kullanılmalıdır.

3.15. Kredilerin Geç Çıkması Önlenmelidir

1) Genel Müdürlük (Yönetim Kurulu), seksiyon müdürlerinin yetki limitlerini yükseltmelidir.

2) Özellikle işletme kredilerinde, Yönetim Kurulunun toplanmasını beklemezsizin işlem yapılacak şekilde yeni bir sistemin geliştirilmesi yararlı olacaktır.

3) Şube onay yetkileri artırılmalıdır(yetki ve sorumluluk beraberinde verilmelidir).

Yukarıdaki üç madde ile ilgili olarak Bankalar Kanununda gerekli değişiklik yapılmalıdır.

4) Kredilerde istihbarat işlemleri, Bölge Müdürlüklerinde kurulacak istihbarat müdürlüğüne yapılmalı, dosya daha sonra Genel Müdürlüğe gönderilmelidir.

5) İşletme kredilerinde, istihbarat yalnız ilk defa kredi talebinde bulunan işletmelerde yapılmalıdır.

6) Kredi talebiyle ilgili olarak mahallinde mutlaka inceleme gerekiyorsa, proje müdürlüğü, istihbarat müdürlüğü ve ilgili müdürlük elemanları topluca bir ekip olarak bir defada gitmelidirler.

3.16. Yeterli Teminat Verildiği Halde En Az İki Kefil İstenmesi Uygulaması Kaldırılmalıdır

Yeterli teminat veren, gerek çiftçilerden, gerekse şirketlerden ayrıca müşterek borçlu müteselsil kefil istenmemelidir.

3.17. Teminatlar ve İpotek İşlemlerinde Sorunlar Giderilmelidir

1) İpotekte bulunan gayrimenkullerden herhangi birinin ipoteginin kaldırılması talep edildiğinde ipoteginin kaldırılması talep edilen parselin ekspertiz değerinin altında olmamak ve tahsilat sağlanmak kaydıyla ipotegi kaldırılmalıdır.

2) Tarımsal kredi kullanan her şahıs, ipotek harcından ve damga resminden muaf olmalıdır.

3) Birinci derece tarımsal üretimde (bitkisel üretim+hayvansal üretim) bulunan şirketler de ipotek harcından ve damga resminden muaf olmalıdır.

4) İkinci ve üçüncü maddelerdeki muafiyetlerin uygulanabilmesi için gerekli mevzuat değişikliği yapılmalıdır.

3.18. Bölgede Tarımsal İşletme Yapısını Sürekli Olarak İyileştirmek Amacıyla 'Kırsal Yapıyı İyileştirme Kurumu' Kurulmalıdır

Öncelikle reform bölgelerinde, ileriki yıllarda tüm Türkiye'de "Kırsal Yapıyı İyileştirme Kurumu" oluşturulmalıdır. Bu kurum bir il ya da birkaç ili kapsayan bölgeler düzeyinde kurulmalı, zaman içinde, Merkez örgütü oluşturulmalıdır. Bu kurumun amaçları;

a) Gönüllülük esasına dayalı (bir yasa ile, belirli bir zaman dilimi içinde değil), sürekli olarak arazi toplulaştırması yapmak,

b) Miras hukuku nedeniyle arazi parçalanması sorununu azaltmak,

c) Genç çiftçilerin yeter büyüklükte aile işletmeleri sahibi olmalarını sağlamak,

d) Yeter büyüklükte arazi sahibi olmadığı için tarım dışında iş bulmak ya da iş yapmak isteyenlerin mesleki eğitimlerini sağlamak,

e) Ölen bir çiftçinin işletmesinin çocuklarından birisine, mahkeme kararıyla, bırakılması halinde, işletmeyi devralan çocuğa, kardeşlerinin hakkını ödeyebilmesi için, kredi sağlamak,

f) Kendisine arazi sağladığı çiftçilere, bu arazinin bedelini ödeyebilmesi için, kredi sağlamak, olmalıdır.

Yukarıda belirtilen amaçlara (ve daha başkalarına) ulaşmak için Batı Avrupa ülkelerinde oluşturulmuş çeşitli kurumlar vardır. Bunlardan Fransa'daki SAFER (Sociétés d'Aménagement Foncier et d'Etablissement Rural) ile CNASEA (Centre National Pour l'Aménagement des Structures des Exploitations Agricoles) kuruluşları çok başarılı çalışmalar yaparak Fransa'nın tarımsal altyapı sorunlarını gidermede etkin olmuşlardır. Bu kuruluşların faaliyetlerini "Kırsal Altyapıyı İyileştirme Kurumu" adı altında birleştirmek ve öncelikle reform bölgelerine ve daha sonra Türkiye'ye adapte etmek mümkündür.

EK - BAZI YARDIMCI ÇİZELGELER

Ek Çizelge 1. GAP Alanında Sulu Tarıma Geçiş Nedeniyle İhtiyaç Duyulacak
İşletme Sermayesi(Milyon TL) (1992 Yılı Fiyatlarıyla)

Yıllar	İşletme Sermayesi		
	Bitkisel	Hayvansal	Toplam
1993	232.443	17.692	250.135
1994	322.816	24.814	347.630
1995	457.389	35.506	492.895
1996	618.879	48.184	667.063
1997	867.291	68.194	935.485
1998	1.101.251	87.447	1.188.698
1999	1.268.899	101.757	1.370.656
2000	1.489.386	120.621	1.610.007
2001	1.397.290	140.200	1.537.490
2002	1.907.412	193.278	2.100.690
2003	2.427.596	248.424	2.676.020
2004	2.957.993	305.698	3.263.691
2005	3.498.756	365.164	3.863.920
2006	3.991.657	426.886	4.418.543
2007	4.545.515	490.931	5.036.446
2008	5.110.050	557.367	5.667.417
2009	5.685.422	626.265	6.311.687
2010	6.409.615	713.028	7.122.643

GAP- Kredi Çalışması
Özet, Sayfa 26

Ek Çizelge 2. GAP Alanında Sulu Tarıma Geçiş Nedeniyle İhtiyaç Duyulacak Yatırım Sermayesi (Milyon TL) (1992 Yılı Fiyatlarıyla)

Yıllar	Yatırım Sermayesi							
	Donatım Sermayesi			Yapı ve Tesis Sermayesi			Arazi Edindirme Sermayesi	Toplam
	Alet-Makina	Hayvan	Toplam	Yapı	Tesis	Toplam		
1993	156.943	34.609	191.552	111.649	29.523	141.172	704.624	1.037.348
1994	59.989	13.239	73.228	45.112	11.073	56.185	704.624	834.037
1995	90.302	19.945	110.247	71.781	16.354	88.135	704.624	903.006
1996	105.925	23.415	129.340	89.005	53.678	142.683	704.624	976.647
1997	168.413	37.258	205.671	149.586	83.736	233.322	704.624	1.143.617
1998	158.061	34.995	193.056	148.403	77.113	225.516	704.624	1.123.196
1999	110.893	24.573	135.466	110.060	53.082	163.142	704.624	1.003.232
2000	148.452	32.921	181.373	155.744	69.723	225.467	704.624	1.111.464
2001	151.249	33.580	184.829	162.327	136.397	298.724	704.624	1.188.177
2002	442.473	98.350	540.823	485.805	391.649	877.454	704.624	2.122.901
2003	450.808	100.317	551.125	506.339	391.649	897.988	704.624	2.153.737
2004	459.301	102.323	561.624	527.740	391.649	919.389	704.624	2.185.637
2005	467.952	104.369	572.321	550.047	391.649	941.696	704.624	2.218.641
2006	476.767	106.457	583.224	573.295	434.301	1.007.596	704.624	2.295.444
2007	485.747	108.586	594.333	597.528	434.301	1.031.829	704.624	2.330.786
2008	494.897	110.758	605.655	622.785	434.301	1.057.086	704.624	2.367.365
2009	504.220	112.973	617.193	649.109	434.301	1.083.410	704.624	2.405.227
2010	525.024	145.226	670.250	691.435	482.034	1.173.469	704.624	2.548.343

Ek Çizelge 3. GAP Alanında Sulu Tarıma Geçiş Nedeniyle İhtiyaç Duyulacak İşletme ve Yatırım Sermayesi (Milyon TL)(1992 Yılı Fiyatlarıyla)

Yıllar	İşletme Sermayesi	Yatırım Sermayesi	Toplam
1993	250.135	1.037.348	1.287.483
1994	347.630	834.037	1.181.667
1995	492.895	903.006	1.395.901
1996	667.063	976.647	1.643.710
1997	935.485	1.143.617	2.079.102
1998	1.188.698	1.123.196	2.311.894
1999	1.370.656	1.003.232	2.373.888
2000	1.610.007	1.111.464	2.721.471
2001	1.537.490	1.188.177	2.725.667
2002	2.100.690	2.122.901	4.223.591
2003	2.676.020	2.153.737	4.829.757
2004	3.263.691	2.185.637	5.449.328
2005	3.863.920	2.218.641	6.082.561
2006	4.418.543	2.295.444	6.713.987
2007	5.036.446	2.330.786	7.367.232
2008	5.667.417	2.367.365	8.034.782
2009	6.311.687	2.405.227	8.716.914
2010	7.122.643	2.548.343	9.670.986

Ek Çizelge 4. GAP'ta Sulanacak Alanlarda Kredi İhtiyacı ve Sermaye Birikimi
Hesabında Temel Alınan Ürün Verimleri (Kg/da)

Ürünler	Verimler
Buğday	486
Mısır	846
Arpa	470
Çeltik	585
Nohut	170
Fasulye	188
Mercimek	182
Pamuk	340
Ş.Pancarı	4200
Soya	240
Y.Fıstığı	285
Patates	2408
Soğan	2250
Kavun-Karpuz	3290
Sebzeler	2800
Bağ	1067
Diğer Meyveler	1400
Yem Bitkileri	1650

Ek Çizelge 5. Sulanacak Alanlarda İşletme Sermayesi İhtiyacının Hesaplanmasında
Kullanılan “Ürünlere Göre Dekara Girdi İstekleri”

Ürünler	Tohum (kg)	İşgücü (Saat)	Alet Makina (Saat)	Azot (kg)	Fosfor (kg)	Sulama Sayısı(Adet)
Pamuk	5,62	62,31	1,94	15,52	8,15	6,94
Buğday	23,51	2,12	0,68	10,97	5,71	1,08
Arpa	20,48	2,19	0,79	8,51	5,80	0,81
Mercimek	13,19	11,68	0,55	2,00	2,31	0,06
Şeker Pancarı	0,98	42,78	1,44	14,85	13,65	5,25
Sebze	0,72	227,68	4,80	33,31	15,97	12,80
Ayçiçeği	1,20	1,80	0,62	13,46	6,75	0,32
Bağ	-	16,93	0,54	4,50	5,40	1,20
Çeltik	22,00	68,52	4,31	14,10	7,20	6,00
K.Fasulye	15,70	34,50	1,76	5,16	7,20	2,00
Nohut	17,00	27,60	1,70	1,60	4,80	1,00
Yer Fıstığı	9,00	47,82	1,61	7,10	9,60	6,40
Patates	200,00	62,16	4,71	45,00	80,00	7,60
Soğan	35,00	103,80	2,46	28,30	18,20	7,00

Ek Çizelge 6. Model İşletmelerde, Bitkisel Ürünler İçin Bir Dekara Düşen
Değişen Masraflar (1000 TL/Da)

Ürünler	Dekara Düşen Değişen Masraflar					
	Model-A	Model-B	Model-C	Model-D	Model-E	Model-F
Buğday	155,63	148,72	145,10	133,17	138,41	143,38
Mısır	282,93	289,36	268,96	274,12	296,83	276,24
Arpa	121,61	132,14	126,82	118,43	114,67	120,36
Çeltik	594,70	585,60	614,28	622,78	633,00	610,14
Nohut	202,60	206,58	221,13	218,43	210,40	208,30
Fasulye	241,15	246,92	234,10	240,15	226,30	235,65
Mercimek	161,50	168,30	147,25	152,80	143,16	148,16
Pamuk	526,58	514,42	533,20	508,72	490,53	509,82
Şeker P.	441,17	436,52	460,70	520,65	542,18	482,38
Soya	256,01	250,78	254,43	246,14	236,05	245,20
Yer Fıstığı	328,30	331,15	325,50	342,26	339,65	336,42
Patates	762,70	754,28	748,28	773,36	788,40	756,28
Soğan	684,80	678,84	692,76	705,14	716,55	693,75
Kav-Karp.	540,18	544,20	543,14	563,70	574,13	548,92
Sebzeler	913,07	956,27	980,94	1156,68	1188,23	1042,45
Bağ	202,48	202,48	202,48	202,48	202,48	202,48
Ç.Meyveler	260,50	260,50	260,50	260,50	260,50	260,50
Yem Bit.	158,70	162,40	164,30	159,18	127,30	165,46

Ek Çizelge 7a. Model İşletmelerde, Toplam Bitkisel Üretim Değişen
Masrafları(1000 TL)

Ürünler	Modeller					
	Model-A	Model-B	Model-C	Model-D	Model-E	Model-F
Buğday	1125,21	2688,11	5245,37	11232,89	23349,77	7602,01
Mısır	500,79	1280,42	2380,30	5660,58	12259,08	3585,60
Arpa	642,10	1744,25	3348,05	7295,29	14127,34	4660,34
Çeltik	17,84	43,92	92,14	217,97	443,10	134,23
Nohut	522,71	1332,44	2852,58	6574,74	12666,08	3941,04
Fasulye	108,52	277,79	526,73	1260,79	2376,15	777,65
Mercimek	431,21	1123,40	1965,79	4759,72	8918,87	2900,97
Pamuk	1848,30	4514,04	9357,66	20832,08	40174,41	13122,77
Şeker P.	635,28	1571,47	3317,04	8746,92	18217,25	5093,93
Soya	614,42	1504,68	3053,16	6891,92	13218,80	4315,52
Yer Fıstığı	196,98	496,72	976,50	2395,82	4755,10	1480,25
Patates	686,43	1697,13	3367,26	8120,28	16556,40	4991,45
Soğan	184,90	458,22	935,23	2221,19	4514,27	1373,63
Kav-Karp.	340,31	857,12	1710,89	4143,20	8439,71	2536,01
Sebzeler	739,59	1936,45	3972,81	10930,63	22457,55	6192,15
Bağ	309,79	774,49	1548,97	3614,27	7228,54	2271,83
D.Meyveler	609,57	1523,93	3047,85	7111,65	14223,30	4470,18
Yem Bit.	23,81	69,90	123,23	278,57	445,55	182,01
Toplam	9537,76	23885,48	47821,56	112288,51	224371,27	69631,57

Ek Çizelge 7b. Model İşletmelerde Toplam Hayvansal Üretim Değişen Masrafları(1000 TL)

Tür							Hayvan Başına
	Model-A	Model-B	Model-C	Model-D	Model-E	Model-F	Değişen Mas.
Büyükbaş	1299,46	1191,17	1732,61	2274,05	3140,35	1624,32	1082,88
Koyun	964,41	2909,59	1324,03	2337,48	2615,36	1896,14	163,46
Keçi	153,47	429,70	122,77	102,31	81,85	194,39	102,31
Toplam	2417,34	4530,46	3179,41	4713,84	5837,56	3714,85	-

Ek Çizelge 8. Model İşletmelerde Tarımsal Gelir, Yıllık Tüketim Harcamaları ve Özkaynak Katkısı (1000 TL)

İşletme Modelleri	Dekara Tarımsal Gelir	Toplam Tarımsal Gelir	Yıllık Tüketim Harcamaları	Özkaynak Katkısı
A	315,30	9459,00	11659,20	-
B	236,38	17728,50	16240,68	1487,82
C	268,78	40317,00	27369,00	12948,00
D	289,61	101363,50	47058,96	54304,54
E	302,54	211778,00	65042,28	146735,72
F	294,31	64748,20	33958,80	30789,40

Ek Çizelge 9a. Projeli Koşulların Birinci Yılında Model İşletmelerde Özkaynak Birikimi(1000 TL)

İşletme Modeli	Gayri Saf Hasıla	Sabit Masraflar	Değişen Masraflar	Çevirme Kredisi Faizi	Geçinme Harcamaları	Toplam Harcamalar	Özkaynak Birimi
A	43401,66	14234,44	11955,10	3735,97	11659,20	41584,71	1816,95
B	94768,78	26064,08	28415,94	8415,04	16240,68	79135,74	15633,04
C	170442,81	27868,47	51000,97	11891,55	27369,00	118129,99	52312,82
D	388462,77	51181,84	117002,35	19593,07	47058,96	234836,22	153626,55
E	763947,26	76981,40	230208,83	26085,35	65042,28	398317,86	365629,40
F	250349,52	38246,61	73346,42	13299,07	33958,80	158850,90	91498,62

Ek Çizelge 9b. Projeli Koşulların İkinci Yılı Başında Model İşletmelerin Sermaye İhtiyaçları ve Özkaynaklarından Karşılama Durumu (1000 TL)

İşletme Modeli	Özkaynak Birikimi	Nakit İhtiyacı	Orta Vadeli Sermaye İhtiyacı	Uzun Vadeli Sermaye İhtiyacı	Özkaynaklardan Karşılama		
					Kısa Vade	Orta Vade	Uzun Vade
A	1816,95	11807,15	14674,70	10187,57	-9990,20	-14674,70	-10187,57
B	15633,04	22328,31	28656,00	40819,31	-6695,27	-28656,00	-40819,31
C	52312,82	39184,99	28685,00	69164,36	+	-15557,16	-69164,36
D	153626,55	82030,66	61085,00	141045,01	+	+	-130534,12
E	365629,40	147625,56	79898,00	282762,01	+	+	-144656,17
F	91498,62	53652,61	40737,40	96966,26	+	-2891,39	-96966,26

Ek Çizelge 10a. Projeli Koşulların İkinci Yılında Model İşletmelerde Özkaynak Birimi
(1000 TL)

İşletme Modeli	Gayri Saf Hasıla	Sabit Masraflar	Değişen Masraflar	Çevirme Kredisi Faizi	Geçinme Harcamaları	Toplam Harcamalar	Özkaynak Birimi
A	43401,66	14234,44	11955,10	3121,94	11659,20	45970,68	2569,02
B	94768,78	26064,08	28415,94	2092,27	16240,68	72812,97	21955,81
C	170442,81	27868,47	51000,97	-	27369,00	106238,44	64204,37
D	388462,77	51181,84	117002,35	-	47058,96	215243,15	173219,62
E	763947,26	76981,40	230208,83	-	65042,28	372232,51	391714,75
F	250349,52	38246,61	73346,42	-	33958,80	145551,83	104797,69

Ek Çizelge 10b. Projeli Koşulların Üçüncü Yılı Başında Model İşletmelerin Sermaye İhtiyaçları ve Özkaynaklarından Karşılama Durumu (1000 TL)

İşletme Modeli	Özkaynak Birikimi	Nakit İhtiyacı	Orta Vadeli Sermaye İhtiyacı	Uzun Vadeli Sermaye İhtiyacı	Özkaynaklardan Karşılama		
					Kısa Vade	Orta Vade	Uzun Vade
A	2569,02	11807,15	14674,70	10187,57	-9238,13	-14674,70	-10187,57
B	21955,81	22328,31	28656,00	40819,31	-372,50	-28656,00	-40819,31
C	64204,37	39184,99	15557,16	69164,36	+	+	-59702,14
D	173219,62	82030,66	-	130534,12	+	+	-39345,16
E	391714,75	147625,56	-	144656,17	+	+	+99433,02
F	104797,69	53652,61	2891,39	96966,26	+	+	-48712,57

Ek Çizelge 11a. Projeli Koşulların Üçüncü Yılında Model İşletmelerde Özkaynak Birikimi(1000 TL)

İşletme Modeli	Gayri Saf Hasıla	Sabit Masraflar	Değişen Masraflar	Çevirme Kredisi Faizi	Geçinme Harcamaları	Toplam Harcamalar	Özkaynak Birimi
A	43401,66	14234,44	11955,10	2886,92	11659,20	40735,66	2666,00
B	94768,78	26064,08	28415,94	116,41	16240,68	70837,11	23931,67
C	170442,81	27868,47	51000,97	-	27369,00	106238,44	64204,37
D	388462,77	51181,84	117002,35	-	47058,96	215243,15	173219,62
E	763947,26	76981,40	230208,83	-	65042,28	372232,51	391714,75
F	250349,52	38246,61	73,346,42	-	33958,80	145551,83	104797,69

Ek Çizelge 11b. Projeli Koşulların Dördüncü Yılı Başında Model İşletmelerin Sermaye İhtiyaçları ve Özkaynaklardan Karşılama Durumu (1000 TL)

İşletme Modeli	Özkaynak Birikimi	Nakit İhtiyacı	Orta Vadeli Sermaye İhtiyacı	Uzun Vadeli Sermaye İhtiyacı	Özkaynaklardan Karşılama		
					Kısa Vade	Orta Vade	Uzun Vade
A	2666,00	11807,15	14674,70	10187,57	-9141,15	-14674,70	-10187,57
B	23931,67	22328,31	28656,00	40819,31	+	-27052,64	-40819,31
C	64204,37	39184,99	-	59702,14	+	+	-34682,76
D	173219,62	82030,66	-	39345,16	+	+	+51843,81
E	391714,75	147625,56	-	+	+	+	+343522,21
F	104797,69	53652,61	-	48712,57	+	+	+2432,51